GÖÇ VE GÖÇÜ HAZIRLAYAN TARİHİ SÜREÇTE BALKANLARDA KURULAN ULUS DEVLETLERİN MÜSLÜMANLARA YÖNELİK BASKILARI

The Pressures Of Nation States In The Balkan Region On Their Moslem Population During The Migration And The Historical Process Leading to It

Kürşat KURTULGAN[*]

ÖZ

Araştırmanın Temelleri: Arşiv kaynaklarına ve başvuru eserlerine göre göç ve göçü hazırlayan tarihi süreçte yaşananlar.

Amacı: Balkanlarda Kurulan Ulus devletlerin bölgelerinde yaşayan Müslümanlara yönelik uyguladıkları baskı ve zulümleri örneklerle ortaya koymak.

Veri Kaynağı: Başbakanlık Osmanlı ve Cumhuriyet arşivlerinden elde edilen belgeler ve konuyla alakalı yapılan çalışmalar.

Ana Tartışma: Türklerin tarihi geçmişine bakıldığında, baskı ve zulüm altında gerek yaşama biçimlerini, gerekse dinlerini terk etmedikleri ve bu yönde asimilasyon politikalarıyla karşı karşıya kalma durumlarında yerlerini ve yurtlarını terk ederek yeni başka yerlere ve yurtlara doğru göç ettikleri görülmektedir. Osmanlı Devleti'nin XVIII. yüzyıldan itibaren giderek güç kaybetmesiyle başlayan göçler halen devam etmektedir. Özellikle Balkan savaşları sonrasında göçmen sayıları oldukça artmış ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğu yıllarda hat safhaya çıkmıştır. Buna sebep Osmanlı Devleti'nden birbiri ardına bağımsızlıklarını kazanan Balkan devletçiklerinin giriştiği mücadelelerde bir taraftan bünyelerindeki ötekileri yok etmeye, diğer taraftan da sınırları içerisindeki demografik yapıyı istedikleri yönde yapılandırmaya çalışmalarıdır. Bu süreçte Balkan devletlerinde hem içeriden dışarıya ve hem de dışarıdan içeriye doğru göçler yaşanmıştır.

Sonuç: Yaşanan baskı ve zulümler sebebiyle Anadolu'ya doğru yoğun bir göç olayı yaşanmış ve Balkan Coğrafyası'nın demografik yapısı büyük ölçüde değişmiştir.

Anahtar Kelimeler: Balkanlar, Demografi, Göç, Göçmen, Kültür, Strateji, Politika.

ABSTRACT

The Fundamentals of the Research: The events throughout the history preparing for and during the migration according to archive-documents and publications.

Aim: To show the pressures on the Moslem Population in the Nation States in the Balkan Region.

Data Resources: Documents in the Archives of the Otoman Empire and the Turkish Republic as well as publications on these issues.

Main Discussion: A view on the history of the Turcs reveals that they preferred migration rather than yielding to policies of assimilation and gave neither their life styles nor religion up even exposed to pressure. The migrations starting with the weakening of the Ottoman Empire during the XVIIIth Century are still contiuing. The population of the immigrants raised especially after the Balkan wars up and reached its peak during the first years of the Turkish Republic. The underying reasons for this were the attempts of the Balkan states, gaining their independence from the Ottoman Empire one after the other, to destroy the "others" in their homelands and thus to change the demographic structure in line with their desires. Hence, migrations from and into the Balkan states occured throughout these attempts.

Conclusion: The demographic structure in the geography of the Balkans has changed drastically as a result of the pressures made by the Nation States and lead to a major immigration wave to Anatloia.

Key words: The Balkans, Demography, Migration, Immigrant, Culture, Strategy, Policy.

Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
Cilt 13 Sayı 24
Aralık 2010
ss.213-226

[*] Araş. Gör. Dr., Selçuk Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Eğitimi ABD,

1. GİRİŞ

Tarihin ortaya çıkmasında devletlerin ve ulusların uygulamaya koydukları politikalar ve bu çerçevede gerçekleştirilen stratejik hamlelerin sonuçları son derece etkilidir. Siyasi, ekonomik ve sosyal açılardan uygulamaya konan bu politikaların gerçekleşmesi için stratejiler önemli olmuştur. Buradan hareketle politika ile strateji arasında büyük bir bağın olduğu söylenebilir.

Aslında stratos (ordu) ve ago (orduyu kullanma, sevk ve idare sanatı) kelimelerinden meydana gelen strateji kavramının kökü çok eskiye dayanmaktadır. Yunan generali Strategos'un adıyla özdeşlenen strateji, savaşta sonuca ulaşmak için atılan adımlar olarak açıklanmaktadır(Köse, 2005:361). Geniş anlamda, bir ulusun ya da uluslar topluluğunun hedefe ulaşmak için ekonomik, siyasi, askerî ve moral güçlerini birbiriyle uyumlu olarak düzenlemesi ve kullanması olarak algılanmaktadır (Çeliktepe, 2002:13).

Politikaların vazgeçilmez unsuru olan stratejilerde belirleyici olan üç temel öğe vardır. Bunlar yer, zaman ve kuvvetler olarak sıralanabilir. Yer, coğrafi unsurlardan destek alarak, kuvvetler ise beşeri unsurların kullanılmasıyla sağlanmaktadır (Eslen, 2005:71). Bu çerçevede stratejik olarak, yapılacak eylemlerle dikkat çekmek suretiyle bir davayı ya da anlaşmazlığı yerel, bölgesel ya da küresel alanda bir sorun haline getirmek ve kendi hedefleri doğrultusunda çözümünü sağlamak amaçlanmaktadır (Aydın, 2006:29;39).

Osmanlı İmparatorluğu, sınırları içerisinde ayrı ırktan, dinden ve mezhepten, topluluklar yaşamaktaydı. Bu unsurlar, devletin güçlü olduğu dönemlerde fazla problem olmamışlardır. Devlet tüm bu farklılıklara karşı hoşgörüyle yaklaşmış ve asimile çalışmaları içerisine girmekten kaçınmıştır. Böylelikle insanlar geleneklerini, göreneklerini, dillerini ve dinlerini korumuş; Osmanlı toplumu zaman içerisinde sınırların da giderek büyümesiyle kozmopolit bir yapıya dönüşmüştür (Kili, 2008:48). Özellikle XVII. yüzyıldan itibaren zayıflaması ve bunun sonucunda yaşanan toprak kayıpları, sınırların daralmasına, ekonominin bozulmasına ve bu yüzden göçlerin yaşanmasına sebep olmuştur. Bu dönemde Avrupa devletlerinin Osmanlı topraklarında misyonerleri vasıtasıyla etnik farklılıkları ayrıştırma çalışmaları sonucunda, 1821 ile 1945 yılları arasında Avrupa Türkiyesi'nden 156.000 ve Asya Türkiyesi'nden 205.474 olmak üzere toplam 361.474 gayrimüslimin Amerika'ya göç etmesine sebep olmuşlardır (Kara, 2007: 48;169). Göçmenler, zaman içerisinde, ayrılıkçı çalışmalara başlamışlardır. Özellikle Balkanlı Hristiyan topluluklar, Türklere ve Müslümanlara karşı tavır almış; Osmanlı toplumunda huzursuzluk hat safhaya ulaşmıştır. Osmanlı Devleti'ni parçalayabilmek için geliştirilen hemen her akımın içerisinde gizli veya açık olarak ayrılıkçı çalışmalar yer almıştı (Dabağyan, 2005:22). Türkler, bulundukları hemen her yerde Batı'nın olumsuz bakış açısıyla sürekli yabancı bir unsur olarak görülmüşler ve kendilerini pasivize edici bir siyasetle karşı karşıya kalmışlardır (Kürkçüoğlu, 2005:7).

Kültürel ve demografik bir mozaik oluşturan Balkan Coğrafyası, Avrupa kıtasının tarihsel süreç içerisinde daima jeopolitik bir bölgesi olarak kabul görüldü. Tarih boyunca Balkanları yönetmek, Doğu ile Batı güçlerini kontrol edebilecek üstünlüklere sahip olunabileceği anlamını taşıdığı için, bölge stratejik açıdan son derece önemli oldu (Jelavich, 2006:3-4; Selver, 2003:9-13). Balkanların önemi günümüzde daha da artmış görünmektedir. Zira Rusya'nın kontrol altında tutulabilmesi için Balkanlarda hâkimiyetin sağlanması gerekmektedir. Bölgenin bu önemi, geçmişte yaşanan insani dramlardan ve günümüzde Bosna, Kosova, Epir, Transilvanya, Dobruca ve Makedonya'daki ihtilafların halen çözümlenememesinden anlaşılmaktadır (Akman, 2006:17-20).

Osmanlı Devleti'nin Balkanlarda ve Anadolu'da yüzlerce yıl tesis ettiği sükûneti kendi siyasi amaçları için tehlikeli bulan Avrupa devletleri, günümüzde bile bu ortamı halen sağlayamamışlardır. Aşağıda Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Balkanlardan Anadolu'ya göçü hazırlayan nedenler üzerinde durulacaktır.

Kuruluş Aşamasındaki Balkan Devletlerinin Türk ve Müslümanları Göçe Zorlamaları

1.1. Yunanistan'ın Türklere ve Müslümanlara Yönelik Uygulamaları

Yunanistan, 1829'da Mora yarımadasında bağımsız olarak kurulmuş, sınırlarını Osmanlı Devleti'nden aldığı topraklarla sürekli genişletmiştir. Buna paralel olarak sınırları içine kattığı topraklarda yaşayan Müslümanlara karşı yıldırma politikaları uygulamış ve onları göçe zorlamıştır. Balkan savaşlarında elde edilen topraklarda Müslümanlara yapılanlar aşağıda incelenecektir.

a) Balkan Savaşlarından Sonra Müslümanlara Karşı Yürütülen Baskı Siyaseti

Yunanistan'a terk edilen sahada Türklerin can güvenliği kalmamıştır. Bir taraftan onlara maddi olarak büyük darbeler vurulurken bir taraftan da manevi olarak psikolojileri bozulmaya çalışılmıştır. Yunanistan, özellikle Müslümanların yerleşik oldukları köylerde zorla haraç toplamışlar; vermeyenler tutuklanarak işkencelere maruz bırakılmışlardır. Örneğin 26 Teşrinievvel 1332/ 8 Kasım 1916 tarihinde Dimetoka çevresinde olan Güplü Karyesi'nden 200, Saltık Karyesi'nden 200, Karabeğli Karyesi'nden 100, Tokmak Köyü'nden 100, Kıraç Arnavut Karyesi'nden 100, Kadıköy Karyesi'nden 100 Osmanlı Lirası topladıkları ve bu yüzden buralardaki Müslümanların açlık ve susuzluğa terk edildikleri görülmektedir (BOA. DH. EUM. 3.ŞB. 1.32.).

Yunan baskıları, Adalara da sıçramış; buralarda oturan Türkler baskılara dayanamayıp can havliyle Anadolu'ya kaçmışlardır. Ayvalık'a gelen dört Müslüman kadının verdikleri ifadelere göre, Müslüman erkeklerinin yerleşim yerinden dışarı çıkmalarının yasak olduğu ve Anadolu'dan gelen Rum göçmenlerin Müslümanların evlerine zorla yerleştirildiği ve her türlü masraflarının Müslümanlarca karşılandığı görülmektedir. Ayrıca o günlerde Karesi Mutasarrıfı Nazım Bey tarafından hazırlanıp 22 Teşrin-i sani 1330/ 5 Aralık 1914 tarihinde dâhiliye nezaretine gönderilen bir rapor o günlerdeki genel durumu gözler önüne sermektedir. Ayvalık'ta bulunan Orta Bina Mahallesi İptidai Mektebi Muallimi Yorgi'nin üzerinde bulunan ve Midilli'deki biraderi Apostol tarafından gönderildiği anlaşılan bir mektuba göre; "*Bir gün gelecek Anadolu'ya ansızın geleceğiz, fakat biraz sabır"* denmektedir. Bu mısralar, Anadolu üzerindeki Yunan emellerini göstermesi açısından son derece önemlidir (BOA. DH. EUM. 3.ŞB. 3.9.L.1.).

Yunanistan yetkilileri Anadolu'dan göçen Rumları sürekli Türkiye aleyhine tahrik etmektedirler. Yunanistan'da yayınlanan Niredoy Gazetesi'nin 8 Teşrin-i Sani 1330/ 21 Kasım 1914 tarihli sayısında çıkan bir yazıda, Yunanistan'ın himayesine ve hâkimiyetine geçmiş olmaktan dolayı şükranlarını dile getiren Midilli Belediye Reisi, Anadolu'dan gelen Rum göçmenlerine hitaben, "*Sizleri Anadolu'dan atan Müslümanlardan muhakkak intikam alınacaktır*" demektedir (BOA. DH. EUM. 3.ŞB. 3.9. L.2.).

Yunanistan'da Müslümanlar dini inançlarından dolayı sürekli baskı altında tutuluyorlardı. Özellikle Hanya ve Kandiye'de otuz civarında caminin zorla işgal edilmesi ve kiliselere çevrilmesinin, Müslümanların psikolojilerini oldukça bozduğu görülmektedir. Hanya'da işgal edilen camilere verilen zarar yüz elli bin

frank iken Kandiye'de işgal edilen ve zarar verilen camilerin hasar kıymeti yedi yüz elli bin frankı bulmuştur [*](BOA. DH. EUM. 3.ŞB. 9.40. L.1-2.).

Yunan askerleri tarafından Drama ve havalisinde Müslümanların hayvanları ellerinden alınıyor, böylece onların hayat damarlarının kesilmesine sebep olunuyordu. 20 Mart 1916 tarihinde Drama kazası ve köylerinden bir kerede 1700 baş hayvan Yunan askerlerince el konularak Pravişta kasabasına götürülmüştür. Sarı Şaban'ın Karacaova Köyü'nden ise yüz üç koyun ile on köylünün öküzleri, buzağıları ve inekleri müsadere edilmiştir. Bayramlı ve Kızbükü havalisinde de çift sürmekte olan çiftçilerin hayvanlarına silah zoruyla el konulmuştur. Tüm bu hayvanların Hristiyan muhacirlerine Kral tarafından hediye edilmiş gibi gösterilerek dağıtıldığı görülmektedir. Müsadere edilen hayvanların sayılarının fazlalığı yüzünden çiftçilikle uğraşan Müslümanların tarlalarını sürebilme imkânı ellerinden alınmış ve açlık tehlikesiyle karşı karşıya kalınmasına sebep olunmuştur (BOA. DH. EUM. 3.ŞB. 13.16.).

Rumlar bir taraftan Müslümanları göçe zorlarken bir taraftan da göç hazırlıkları yapan Türklerin mallarını tasfiye etmelerine engel olmakta ve onları hapse atmak suretiyle haksız bir şekilde mallarına el koymakta idiler. Ayrıca canlarını kurtarmak için yerlerini terk edip giden ve daha sonra geri dönüp haklarını arayan Müslümanlara da aynı muamelelerin uygulandığı görülmektedir. Bu durumun en acı örneği mallarını kontrol için Hanya'ya giden Giritli Hasan Rıfat Bey'in 29 Kanunusani 1330/11 Şubat 1915 tarihinde burada Yunanistan aleyhine propaganda yaptığı bahanesiyle tutuklanması ve mallarının müsadere edilmesidir (BOA. DH. EUM. 3.ŞB. 3.58. L.1-2.).

Yunan Hükûmeti, ele geçirdikleri her Osmanlı arazisinde Müslümanlara yönelik düşmanca uygulamalara destek vermiş; onları işlerinden uzaklaştırmıştır. Selanik Şark Şimendiferi memuru olan Ahmet Latif Bey işinden atılınca 26 Teşrinisani 1333/26 Kasım 1917 tarihinde Dedeağaç Şehbenderliğine sığınmış ve burada başına gelenleri kaleme almıştır. Ahmet Latif Bey, Müslüman olması münasebetiyle kendisinin işten atıldığını ve üzerinde bulunan paralarına el konulduğunu ve aç susuz sefil halde bırakıldığını dile getirmiş ve Osmanlı Devleti'nden yardım talep etmiştir (BOA. DH. EUM. 1.ŞB. 2.14.).

Yunanlılar Türklere ve Müslümanlara karşı uyguladıkları baskıları sadece hâkimiyet kurduğu bölgelerde yapmamış; özellikle Balkan savaşları esnasında Edirne'ye kadar olan bütün Balkan Coğrafyasına yaymıştır. 1914-1917 yılları arasında Rumların Müslüman ahaliye yönelik gerçekleştirdikleri baskıları gösteren birçok cetvel bulunmaktadır. Bu cetveller incelendiğinde görülmektedir ki Bulgar askerleriyle Osmanlı tabiiyetinde bulunan Rumlar ve çeteler birlikte hareket etmektedirler. Edirne'nin düşmesiyle başlayan süreçte Rumlar, Edirne ve Tekirdağ çevresinde bulunan yerleşim yerlerinde yağmadan gasba, darptan bıçaklamaya, baskınlardan yakıp yıkmalara kadar birçok eziyeti yöre halkı üzerinde uygulamışlar ve burada bulunan Müslüman nüfusu, sistemli bir şekilde yok etmeye çalışmışlardır (BOA. DH. EUM. 3.ŞB. 24.17. L.1-2.).

b) I. Dünya Savaşı Sırasında Müslümanlara Yapılan Baskılar

Balkan savaşlarının sona ermesiyle başlayan kısmi huzur ortamı çok geçmeden bozulmuştur. Atina ve Tire Şehbenderliklerinden alınan 10 Temmuz 1915 tarihli rapora göre Yunanistan, Osmanlı tabiiyetinde olan insanları da zorla

[*] Hanya'da Kilise'ye çevrilen ve hasar verilen camiler şunlardır; Ağa Camii, Kale Kapı Camii, Yeni Mahalle Camii, Musa Paşa Camii, Arab Camii ve Yalı Camii'leridir. Bu camiilere verilen zararın ve işgalin durdurulması için yapılan müracaatlar neticesinde oluşturulan bir heyetin çalışmalarına başladığı ve hasar tespit çalışmalarından sonra gerekli tamiratın yapılmasını sağlamak suretiyle tekrar Müslümanlara iade edildiği görülmektedir 29 Kanunuevvel 1331/11 Ocak 1916. (BOA. DH. EUM. 3.ŞB. 11.34.).

askere almaya başlamıştır. Yapılan girişimler neticesinde zor da olsa bu uygulamadan vazgeçirtilmiş ve bu insanlar serbest bırakılmıştır (BOA. DH. EUM. 3.ŞB. 8.36.). I. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte tekrar başlayan huzursuzluk ortamı giderek artmaya başlamıştır. Yunanlılar bu ortamdan istifade ile 1915 yılından itibaren Edirne, Tekirdağ, Şarköy, Demirköy ve Malkara gibi yerleşim yerlerinde Müslümanların mallarını gasp etmeye, yağmalamaya, işkencelere tecavüzlere ve yakıp yıkmalara tekrar başlamışlardır (BOA. DH. EUM. 3.ŞB. 24.17. L.3-6.).

Yunanistan'da yaşanan bu insanlık dramının son bulması için Türk hükûmeti 5 Teşrinievvel 1337/ 5 Ekim 1921 tarihinde büyük devletler nezdinde başvurularda bulunmuşsa da bundan bir şey çıkmamıştır. Bu durumda aynı şekilde Türkiye'de bulunan gayrimüslimlere de davranılacağı ilgili uluslar arası kuruluşlara bildirilmiştir. Ancak bundan bir sonuç elde edilememiştir (BOA. MV. 222.73.).

Yunanistan bu imha politikalarına I. Dünya Savaşı sonrası iyice hız vermiştir. Apostol'un dediği gibi artık Anadolu'ya da gelmişler ve Midilli Belediye Reisi'nin daha önce değinildiği üzere etmiş olduğu yemini gerçekleştirebilmek için Balkan Coğrafyasında güvenlik diye bir şey kalmamış; insanlar birbirini acımadan katleder hale gelmişlerdir. Yunan mahalli idarecilerince de desteklenen ve sağlanan imkânlarla hareket eden Rumlar, Girit, Resmo, Kandiye gibi yerleşim yerlerinde giriştikleri katliamlarla bölgedeki Müslümanların varlığına yönelik büyük darbeler vurmuşlardır. Yunan Coğrafyası'nda yaşanan insanlık dramı hakkında bölgeden canını kurtarabilen Müslümanların verdiği bilgiler durumun vahametini gözler önüne sermektedir. İskeçe'nin Şahinler Köyü'nde yaşananlar son derece üzüntü verici bir durumdur. Anadolu'dan kaçıp gelen Yunan askerleri tarafından gerçekleştirildiği anlaşılan buradaki olaylarda Drama Müftüsü Musa Kâzım, Mebus Raif, Gümülcine Mebusu Salih Efendi gibi önde gelen Müslümanlar acımadan katledilmiş ve köy tamamen yok edilmiştir (13 Teşrinisani 1338/13 Kasım 1922). Yunan hükûmeti burada yaşananlara göz yummuştur (BOA. HR. İM. 42.1. L.1.).

I. Dünya Savaşı'ndan sonra imzalanan Mondros Mütarekesi ve sonrasında yaşanan işgal faaliyetleri, bölgedeki insanlık dışı faaliyetlerin giderek artmasına neden olmuştur. Garbî Trakya Müdafa-i Hukuk Cemiyeti tarafından Kâtib-i Umumi Doktor imzasıyla Ankara'ya gönderilen 14 Teşrinisani 1338/ 14 Kasım 1922 tarihli raporda; *" Paşa Hazretleri: En kat'i ve en sarih bir ifade ve en seri bir suretde bu mezalim ve teşebbüsât-ı leimâne düveli mü'telife nezdinde protesto edilmez ve Garbî Trakyaya ve yediyüz bin Müslüman Türkün meskûn olduğu bu güzel yurda alâkadarlık gösterilmezse bu günde bu Müslüman Türkün sefil bir suretde hududlara nakli ve ta'zib edilmiş olduklarını görmek fecaatıyla karşılanacaktır. Bu vaz'iyet karşısında pek mühim anlar geçirmekte olan Garbî Trakyalılar ve onların mukadderatıyla alâkadar komitemize karşı sarih ve vazıh bir suretde alakadarlık gösterilmeyecek ve on senedir esaretden esarete, hakaretden hakarete maruz kalmış biz Garbî Trakyalılara seri ve kuvvetli bir suretde müzâheret edilmeyecekse bu kadar feci ahvalin hamûl-ı azabı altında her an ezilen vatandaşlarımızın müvacehe-i itâbında idame-i mesaiyi peyda-i şekil bulmakda olduğumuzdan kısmen olsun ızdırâbât-ı vicdaniyeden kurtulabilmek içün düveli mü'telife mümessilleri nezdinde mütemadiyen tekrar etmekte bulunduğumuz ve tarafı âsıfânelerimizden de ehemmiyetine takviye buyurulmasını Garbî Trakya şehid ve yetimlerinin göz yaşlarıyla rica ve istirham eyleriz."* denmektedir (BOA. HR. İM. 42.2. L.1.). Rapordan anlaşıldığı gibi, Batı Trakya Müslümanları Yunan Hükûmetince uygulanan politikalar çerçevesinde adalara ve diğer bölgelere dağıtılmak suretiyle tüm Yunanistan'da Müslüman nüfusun varlığı yok edilmeye çalışılmıştır. Bu amaçla Yunan idarecileri, Yunanistan'ın tamamında stratejileri

Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
Cilt 13 Sayı 24
Aralık 2010
ss.213-226

gereği Müslümanlara yönelik her türlü zulüm ve katliamı görmezden gelmeye başlamışlardır.

Asayişsizliklerin giderek arttığı yerlerden birisi de Kandiye'dir. Kandiye'de can güvenliğinden tamamen mahrum bırakılan Müslümanlar sağa sola kaçışmaya başlamış; bu durum, Türk ve Müslüman masumlara saldıran çetelerin işine gelmiştir. Köylerde gündüz vakti yapılan baskınlarla çobanları katleden ve hayvanlarını çalan bu çeteler, Müslümanların Jandarmalar tarafından silahsızlandırıldığını bildikleri için korkusuzca yağma ve katliamlarını gerçekleştirmişlerdir. Bu zulüm ve katliamlara daha fazla dayanamayan Müslümanlar, bir an evvel köylerden merkezlere doğru göç etmek için yollara dökülmüş; ancak yolları tutan bu çetelerin saldırılarına maruz kalmışlardır. Göçmenlerin üzerindeki para edebilecek her türlü malzemeyi gasp eden çeteler, daha sonra bu insanları katletmekten de çekinmemişlerdir. Köylerde mevcut durum bu halde iken merkezlerde de artık durum giderek kötüleşmeye başlamış ve asayişsizlikler almış başını gitmiştir. Kandiye şehir merkezinde Valide Camii civarında bulunan ve Dekendros olarak bilinen bir mahallede, gün ortasında bir olay cereyan etmiştir. Bu olay, aslen Hanya'nın Resmo Korufar Köyünden olan ama Urla'da Yunan Mektebi'nde muallimlik yapan Petro isimli bir şahısla, orada kahvecilik yapan Kahveci Cafer, Bakkal Nami ve Simsarlık yapan Süleyman isimli şahıslar arasında 21-22 Kanunusani 1339/21 Ocak 1923 tarihinde yaşanmıştır. Olayda Petro, adı geçen diğer Müslümanlara gün ortasında acımadan ateş etmeye başlamış ve Kahveci Cafer ile Süleyman'ı katletmiş; Bakkal Nami Efendi ise ağır yaralı olarak kurtulmuştur. İşin ilginç tarafı ise olayın geçtiği yerde Polis merkezinin bulunması ve güvenlik güçlerinin olaya seyirci kalınmış olmasıdır. Olay sonrasında yaşananlar da ilginçtir. Polislerce tutuklanan Petro hapishanede kaldığı üç günlük süre zarfında Jandarmalar ona sigara, pasta ve benzeri hediyeler vermişler ve meyhanede hep birlikte içki içmişlerdir (BOA. HR. İM. 42.3. L.1.). Bir başka olay ise Hanya'da yaşanmıştır. Piryotiçe'de yaşamakta olan ve Hanya'ya gitmek için babasıyla beraber yola çıkan Havva Hanım, Yunan asıllı eşkıyaların saldırısına uğramış; babası katledildikten sonra dağa kaldırılmıştır. Dağlarda her türlü eziyete maruz kalan Havva Hanım, daha sonra bölgede bulunan Aya Kiryaki Kilisesi'ne teslim edilmiştir. On gün kadar burada tutulmuş; dinini değiştirmesi için Baş Papaz büyük eziyetler yapmıştır. Bu kadının her şeye rağmen dininden vazgeçmeyi kabul etmemesi üzerine, Hanya'da bulunan annesi de buraya getirilmiş ve kabul etmemeleri durumunda her ikisinin de öldürülecekleri söylenmiştir. Bu tehditler üzerine 10 bin Drahmi fidye teklif eden Havva Hanım ve annesi bu paranın ödenmesi üzerine serbest bırakılmışlardır (BOA. HR. İM. 42.3. L.3.).

Yunan Hükûmeti, gerçekleştirdikleri kötülüklerin duyulmaması için yurt dışına çıkışlara engel olmuş ve Müslümanlara pasaport vermemiştir. Tüm bu yaşananlar Roma'ya kaçmayı başarabilen Yanyalı Müslüman bir kafilenin olayları anlatmasıyla gün yüzüne çıkmıştır. Bunlarla ilgili rapor, Hariciye Vekâletince Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti İstanbul Görevlisi Adnan Bey'e 21–22 Kânunusani 339/ 21-22 Ocak 1923'de verilmiştir. Rapordan anlaşıldığına göre, erkek Müslümanları yerlerinden süren Yunan Hükûmeti, geride kalanların yanlarına Anadolu ve diğer yerlerden gelen Rum göçmenleri zorla yerleştirmiştir. Yöre halkının ellerindeki her türlü gıda maddeleri alınmış ve Müslümanların arazileri kırkda bir fiyatına ve 100 senede ödenmek üzere istimlâk edilmiş; kabul etmeyenler tutuklanmışlardır. Bu gibi kimselerle dolup taşan Korfu hapishanelerinde yüzlerce insan açlık ve sefaletten vefat etmiştir. Uygulanan istimlâk işleminin altında yatan gerçek sebep mübadele kararı alınması durumunda resmi olarak Müslümanların elinde malın kalmamasını sağlamak olduğu Türk yetkililerce ileri sürülmüştür (BOA. HR. İM. 42.3. L.4.).

Adalardaki Müslümanlar da çok sıkıntı içinde idiler. Bu bağlamda Girit'ten mülteci sıfatıyla gelen Ahmet Bedevî-zade Saffet Efendi'nin 13 Teşrinisani 1338/13 Kasım 1922 tarihinde anlattıkları dikkat çekmektedir. Ona göre şehir ve köylerde başlayan katliamların giderek artmış, çiftlikler yakılıp yıkılmış, çocuklar diri diri ateşe atılmış, kadınların ellerinde ve boyunlarındaki ziynet eşyaları kesilmek suretiyle alınmıştır. Anadolu'ya gidebilmek için rüşvet vermek durumunda kalan Müslümanlar açlık ve sefaletle boğuşmak zorunda kalmışlardır (BOA. HR. İM. 42.1. L.4.).

Hariciye Nezaretinin 23 Teşrinisani 1336/ 23 Kasım 1920'de bildirdiğine göre Yunanlılar, Selanik, Lankaza, Karaferye, Kılkış, Karacaabad gibi Müslümanların yoğun olarak yaşadıkları yerlerde büyük bir katliam yapmışlardır. Can havliyle ve hazırlık yapamadan şehirlere başlayan göçler sebebiyle mülteciler, aç susuz sefil bir halde yollara düşmüşler ve başlarını sokabildikleri her yere sığınarak yaşamlarını devam ettirmeye çalışmışlardır. Mevcut durum üzerine özellikle Selanik Bektaşi Şeyhi Hasan Baba ve İskender Paşazade Sabri gibi Müslüman bölge temsilcileri, göçmenlere yardım etmişler ve onlara barınma imkânı sağlamışlardır. Yunanlılar, baskı sonucu göç ettirme politikalarına olumsuz etkileri olan Bektaşi Şeyhi Hasan Baba ve benzeri Müslüman yardım severlerin tavır ve davranışlarından rahatsız olmuşlardır. Bu ve bunun benzeri kimseler şehir içerisinde idam edilmişler; böylece kendi anlayışlarına göre sorunu çözmüşlerdir. Diğer taraftan bu yönde tavır ve davranışlara girme arzusunda olanlara gözdağı vermişlerdir (BOA. HR. İM. 42.4.).

Mevcut bu durum hemen hemen bütün Yunanistan için geçerlidir. Bu konu, Kandiye İslâm Cemiyeti Reisi Çalık-zade Nuri ve Kandiye Müftüsü Mehmet Kâzım Efendi'nin İstanbul Mutasarrıflığına gönderdiği telgrafa göre köylerden kaçıp şehre sığınan binlerce insan, burada en temel ihtiyaçlarını bile karşılayamamakta, pislik içinde sağlıklarını koruma ve ayakta kalma uğraşı içerisinde beklemektedirler. Durumun daha da kötüye gittiğinin farkında olan bu insanlar çektikleri telgraflarla mübadelenin bir an evvel başlaması için adeta yalvarmaktadırlar (BOA. HR. İM. 31.57.).

Yunanistan bir taraftan katliamları gerçekleştirirken diğer taraftan yerlerinden ayrılmayı kabul etmeyen Müslümanları zorunlu tehcire tabi tutmuşlardır. Yunan memurları bu amaçla, Garbî Trakya'da yerleşik olan Türk erkeklerini adalara nakletmek suretiyle aileleri paramparça ederek bölgedeki Türk ve Müslüman varlığına darbeler vurmuşlardır. Adnan Bey tarafından çekilen 8 Nisan 1923 tarih ve 45/1389 numaralı notada bu durum dile getirilmiştir. Fevkalâde Komiser Horas Rumbold'un bu notaya ilişkin olarak verdiği cevabi yazısında Yunan Hariciye Nezaretine bu konunun sorulduğu ve böyle bir uygulamanın yapılmadığı yönünde bir cevap alındığı dile getirilmekte ve sorun yokmuş gibi bir tavır içerisinde olunduğu söylenmektedir (BOA. HR. İM. 42.23.).

Uluslararası bir yaptırım söz konusu olmayınca Yunan Hükûmeti Türkleri göçe zorlamaya devam etmiştir. Tanin Gazetesinde 16.Ağustos 1339/ 16 Ağustos 1923 tarihinde çıkan bir yazıya göre Yunan Hükûmeti, çıkardığı kanunlarla Müslüman köylülerinin emval ve eşyalarının yarısına el koymuş ve bunları Yunan göçmenlerine dağıtmıştır. Bu haberin doğruluğu araştırılmış ve teyit edilmiştir. Böylece bölgedeki Müslümanların yaşam koşulları çok daha zor bir hale sokulmuştur (BOA. HR. İM. 42.25.). Yunanistan bu süreçte Müslümanlara ait mallara zorla ve usulsüz bir şekilde el koymaya başlamıştır.

Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
Cilt 13 Sayı 24
Aralık 2010
ss.213-226

Bundan sonra Yunan Hükûmeti'nin dinî baskıları daha da artmıştır. Ayrıca Erkânı Harbiye-i Umumiye Riyaset-i Celilesi'nden 9 Kanunuevvel 1339/ 9 Aralık 1923 tarihinde alınan bir tezkereye göre Müslümanların hem can hem de mal

varlıklarına karşı başlatılan amansız baskı ve tazyik politikalarından birisi de Müslümanlarca son derece önemli olan camilerin Yunanlılar tarafından depo ve cephanelik olarak kullanılmaya başlanmasıdır (BOA. HR. İM. 47.82;67.99;42.28.). Bu çerçevede Dimetoka'da camilere el konulurken Gümülcine'de Müslüman mezarlıkları park haline getirilmiştir. Karağaç'ta ise Müslümanlara ait olan fabrikalar tahrip edilmek suretiyle zarara uğratılmıştır. Yunan Hükûmeti'nin baskıları sonuç vermiş; Müslüman halk, bir taraftan Yunan hükûmet memurları ile Anadolu'dan göç ederek gelen Rum göçmenlerin uygulamalarından, diğer taraftan da Yunan çetelerinin baskı ve zulümlerinden kurtulmak düşüncesiyle Anadolu'ya bir an evvel göç etmek için çalışmalara başlamışlardır. Her türlü hayvanatını ve nakledilebilecek eşyalarını bir araya toplayan halkın bir kısmının zahire ve hayvanlarını kısmen sattıkları ve pasaport alabilmek için merkezlere hücum ettikleri görülmektedir (BOA. HR. İM. 67.99;42.28.). Anadolu'ya geçebilmek için yoğun olarak başlayan Müslüman göçleri sonrasında limanlarda büyük insan toplulukları birikmiştir. Aynı yoğunluk Anadolu'dan göç ederek gelen Rum muhacirleri için de geçerli bir durumdur. Bu insanlar arasında vuku bulan ölümlerin giderek artması üzerine Hilâl-i Ahmer'in buralarda yardım etmesi için çağrılar giderek artmıştır (15 Teşrinisani 1339/ 15 Kasım 1923) (BOA. HR. İM. 21.40; 21.80.).

Yunanistan'da yaşamakta olan ve mübadeleye tabi ahaliye yönelik Yunan Hükûmeti'nce yapılan baskı ve zulümler gerek Lozan Antlaşması'na ve gerekse Mübadele Mukavelenamesine aykırı bir durumdur. Türkiye, söz konusu baskı ve zulümlere son verilmesi için 3 Eylül 1923 tarihinde Flemenk Hükûmeti vasıtasıyla Yunanistan'a başvurmuş ve bu durumun devam etmesi halinde aynı şekilde misilleme yapılacağını duyurmuştur (BOA. HR. İM. 42.34.).

Söz konusu dönemde Türkiye bu konuda dönemin büyük devletlerine başvurarak zulüm ve katliamların bir an önce durdurulması ve sorunun çözülmesi için girişimlerde bulunduysa da Yunanlıların her türlü girişime rağmen bu uygulamalarından vazgeçmedikleri görülmektedir. Yunanlıların Müslümanları yurtlarını terke mecbur etmek için tatbik ettikleri ile ilgili ifadeler bulunmaktadır. Selanik'te Adaiçi isimli mahallin İğneoğlu Köyü'nden mecburen iltica etmiş olan Müslümanların 15 Eylül 1923 tarihinde Edirne vilayeti polis müdüriyetine ifade verdikleri ve bunların 16 Eylül 1339/ 1923 tarihinde tutanaklara geçirildikleri görülmektedir[*].

Tüm yaşananlar Yunanistan topraklarında yaşayan Müslümanların gönülsüz de olsa göçe sıcak bakmaya başlamalarına sebep olmuş ve hem kendilerinin hem de çoluk çocuklarının selameti için Anadolu'ya göç etmek zorunda kalmışlardır (Gökaçtı, 2005: 95). Uzun zamandır süregelen bu huzursuzluk ortamı Lozan Barış Antlaşması'ndaki Mübadele kararının uygulanmaya başlanmasıyla yavaş yavaş son bulmuştur.

---

[*] Bu ifadelerin özetleri şöyledir. 1. Yunaniler, Garbî Trakya ahalisinden emval ve emlak sahibi olanların hayvanlarına ve mahsullerine tamamen el koymuşlardır. Ayrıca bu insanları zorla göç ettirerek yerlerine Yunan muhacirlerini yerleştirmişlerdir. Bunun yanı sıra Müslüman muhacirlerden kendi istekleriyle göç ettiklerine dair zorla aldıkları vesikalarla uygulamalarını meşrulaştırmaya çalışmışlardır.

2. İğneoğlu Köyü'nde daha önce ölmüş olan Seydi Efendi'nin kızı olan yirmi yaşındaki Ayşe bir gece yarısı yattığı evden bir Yunan Yüzbaşısı tarafından cebren çıkarılarak karakola götürülmüş ve ayrı bir odaya kapatılarak ırzına geçmek için saldırılmış ve Ayşe'nin karşı koyması üzerine tekme ve tokatla dövülmüştür. Bununla da yetinmeyen Yunan subayı, dişleri ile kızın göğsünün sağ tarafından ve vücudunun birçok yerinden ısırmıştır. Yapılan doktor muayenesiyle söz konusu durum tespit edilmiştir.

3. Yine aynı köyün muhtarı Mahmud oğlu Nuri Ağa, ahaliyi hicrete teşvik ve tahrik etmediği ve aynı köyden Molla Yusuf'un eşi Fitnat Hanım da köyü kendiliğinden terk etmediği için bir Yunan askeri tarafından şiddetle darp edilmiştir. (BOA. HR. İM. 42.36.)

1.2. Bulgarların Türklere ve Müslümanlara Yönelik Uygulamaları

a) Balkan Savaşları Sırasında Bulgar Çetelerinin Faaliyetleri

Bulgar Hükûmeti, Balkan savaşları esnasında bir taraftan hâkimiyet bölgelerindeki ötekileri asimile etmeye veya bölgeden göç etmelerini sağlamaya çalışırken, bir taraftan da ele geçirmek istediği bölgeler üzerinde etkin olabilmek için hâkimiyet mücadelesi çabası içine girmişlerdir. Özellikle Makedonya'yı ele geçirme emellerini gerçekleştirebilmek için bölgede çeteler teşkil edilmiş ve bunlara hükûmetçe maddi yardımlarda bulunulmuştur. Böylece bölge üzerindeki etkinliklerini arttırmaya çalışmışlar ve ihtilalci hareketleri yaptıkları propaganda çalışmaları ile desteklemişlerdir.

Bulgarlar Türkleri göçe zorlama çalışmalarına daha bağımsızlıklarını ilan etmeden önce (1908) başlamış, bu amaçla üç fırka meydana getirmişlerdir. Bunlardan birincisi Makedonya halkını ikna etmek ve buranın Bulgar Hükûmeti'ne bağlı olmasını sağlamak için kurdukları Nasyonalist adlı fırkadır. İkincisi Santralist adıyla kurulmuş olup başka yollar izleyerek aynı amaca hizmet eden bir oluşumdur. Üçüncüsü ise Virhovist adıyla bilinen ve devlet memurluklarını ele geçirmek için çalışmalarda bulunan bir teşkilattır. Bu üç fırkanın da ortak amacı Meşrutiyetin ilanını sağlamak ve kazanılacak bağımsızlık sonrasında Makedonya'nın sahibi olmaktı.

Trakya'daki özgürlük mücadelelerinde izlenen yol, memurlar vasıtasıyla çeteler oluşturmak ve propaganda yapmaktı. Bu amaçla Bulgar Hükûmeti'nin 1917 yılı içerisinde kendilerine 540 bin franklık bir tahsisat bile oluşturduğu görülmektedir. Bu çalışmalarda önde gelen isimlerden birisi olan Karayovof ve beraberindekiler amaçlarına ulaşmak için Bulgaristan'dan getirttikleri gazete ve risaleler ile halkı etkilemeye çalışmışlardır. Köy köy, kasaba kasaba çalışmalarda bulunmak için kulüplere beşer yüz, kasaba kulüplerine ise üçer bin franklık tahsisat ayrılmıştır. Asker kökenlilerden oluşan bu kulüplerin önde gelen yöneticileri Sarayovof, Miralay Stayikof ve Niragrof gibi kişilerdir. Bunlar özellikle bağımsızlıklarını ilan ettikten sonra çalışmalarına büyük bir hız vermişlerdir (BOA. DH. EUM. 1.ŞB. 14.57.).

Balkanlarda gezdirilen Bulgar çeteleri ve devriye suretiyle dolaşan Bulgar askerleri Müslümanların yoğun olarak yaşadıkları köylere ve kasabalara girmişler ve bu insanları korku ve dehşete düşürmüşlerdir. Bulgarlar, İstanbul Muahedesi (1913) esnasında Garbî Trakya'da işledikleri cinayetlerle bölgede bulunan Müslümanları korkutarak göçe zorlamayı hedeflemişlerdir. Yaşanan zulüm ve işkenceler zaman içerisinde tüm Garbî Trakya'ya sirayet etmiştir. Burada amaç Bulgar hakimiyetini Garbî Trakya'da tesis ve Osmanlı Devleti'nin bölgede bulunan hakimiyetini yok etmekti. Böylelikle Garbî Trakya'nın dışarı ile bağlantısı kesilmiş ve Bulgarların hakimiyet sahası genişlemiştir. Bulgar çeteleri, kuşattıkları köylerin dışında bulunan ağıllar ve mandıraları yakarak köyde yaşayanların büyük bir korku içine girmelerini ve böylelikle karşı koymadan teslim olmalarını sağlamışlardır. Hedeflerine ulaştıklarında savunmasız Müslüman erkekleri ahırlara hapsetmişler ve köy sandığında bulunan paraları alarak gitmişlerdir. Müslümanlardan karşı koyanlar, kurşunlanarak öldürülmüş, nitekim Hımyeli Köyü Bulgar çeteleri tarafından 1 Temmuz 1331/14 Temmuz 1915 tarihinde sarılmış ve köyün tamamı yağmalanmıştır. Köyde bulunan ve karşı koyamayan silahlı erkeklerin bir kısmı ormanlara, dağlara firar etmiş ve ele geçen silahsız Müslümanlar ise hapsedilmiştir. Camiye kapatılan kadın ve çocukların ırzlarına geçilmiştir. Karaviran, Kozludere, Eyrik, Kızılağaç ve Celali isimli köyler de aynı akıbete uğramışlardır (BOA. DH. EUM. 5.ŞB. 16.12.).

Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
Cilt 13 Sayı 24
Aralık 2010
ss.213-226

b) Bükreş Barış Antlaşması'ndan Sonra Müslümanlara Yapılan Baskılar

Bulgar çeteleri Bükreş Sulh Kongresi'nden (1913) sonra Balkan savaşlarının sona ermesine rağmen Müslüman ahaliye yönelik baskılarını iyice arttırmış ve Trakya'nın her tarafında Müslümanların evlerine zorla girilmiş, ne var ne yoksa el konulup götürülmüş ve insanlar aç susuz bırakılmıştır[*]. 9 Haziran 1334/9 Haziran 1918 tarihli bir belgeye göre; ayrıca 15 yaşından 70 yaşına kadar olan tüm Müslüman erkekler zorla askere alınmış; düğün ve benzeri her türlü Müslümanlara özgü faaliyetler yasaklanmış, *"köylerde ajan var"* bahanesi ile keyfi işkenceler yapmışlardır (BOA. DH. EUM. 2.ŞB. 72.37. L.2.).

Bulgar çeteleri Müslüman köyleri ekonomik yönden de çökertmeye çalışmıştır. Müslüman halk, mısır ve arpa gibi saklayabildikleri veya zor şartlarla temin edebildikleri gıdalar ile gizli gizli ekmeklerini pişirmekte, yabani otları toplamak suretiyle bunları haşlayarak yemek haline getirmekte idiler. Bu sağlıksız maddelerden yapılan yemekler yüzünden hastalanan yüzlerce kişinin vefat ettiği görülmektedir. Bulgarlar, bu sırada kendilerinden olanlara her türlü imkânı seferber etmişler ve onların ihtiyaçlarını süratle karşılamışlardır (BOA. DH. EUM. 2.ŞB. 72.37. L.4.). Tüm bu yapılanlarda ortak amaç, Müslüman nüfusun bir an evvel azaltılmasını sağlamaktı.

Gümülcine yakınlarında oldukça zengin ve mamur bir yerleşim merkezi olan Samanlı Köyü'nde adeta bir insanlık dramı yaşanmıştır. Köyü basan Bulgarlar, öncelikle erkekleri camilere doldurmak suretiyle onları hapsetmişler ve savunmasız kalan kadınlar ve kızlara bir hafta boyunca tecavüz etmişlerdir. Çekilirken de burayı ateşe verip insanları bile bile ölüme terk etmişlerdir. Yapılanların duyulmaması için köye giriş çıkışları yasaklamışlar; evlerinden çıkıp hayatta kalmak için bağ bahçelerine gitmek isteyen Müslümanları vurmuşlar ve sanki eceliyle ölmüş gibi yalan yanlış kayıtlar tutmuşlardır (BOA. DH. EUM. 2.ŞB. 72.37. L.4-5.).

Bulgar çeteleri Balkan savaşlarından sonra komşu devletlerin sınırları içindeki Müslüman köylere de rahat vermemişlerdir. Bulgaristan'da meydana getirilen ortamın benzerini düzenledikleri sınır ötesi operasyonlarla tüm Trakya'ya yaymaya çalışmışlardır. 13 Ağustos 1331/26 Ağustos 1915 tarihinde Dimetoka, Yunanistan hududunun içerisinde olmasına rağmen zaman zaman sınırı geçen Bulgar çeteleri Müslümanlara ait olan her türlü hayvanatı çalmak suretiyle Bulgaristan sınırları içerisine götürmeye çalışmışlardır (BOA. DH. EUM. 3.ŞB. 8.28.).

Bulgarların Trakya'da özellikle Müslümanlara yönelik uyguladıkları bu politikalarda genel amaç Müslüman nüfusun göç etmesini sağlamaktı. Bu olmazsa katliamlar, tecavüzler, soygunlar ve hakaretlere baş vuruyorlardı. Bu amaçla camilere yönelik başlatılan bir dizi olaylar halkın dayanma gücünü iyice azaltmıştır. Camilerde namaz kılmak artık imkânsız bir hale gelmiştir. 17 Ağustos 1330/ 30 Ağustos 1914 tarihli Hariciye Nazırlığı'na gönderilen bir istihbarat raporuna göre Kavala'ya tabi Mustafaoğulları ve Demirörenli köylerinde Cuma namazı kılındığı bir esnada camiyi basan silahlı bir grup Bulgar, buradakileri soyup kaçıp gitmişlerdir (BOA. DH. EUM. 3.ŞB. 1.37.).

[*] Bulgarların bu sıradaki baskı politikaları aslında sadece Müslümanlara yönelik değildi. Diğer Balkan ülkelerine de korku salarak kaos ortamı yaratma öncelikli hedefleri idi. Bu çerçevede Bulgar çeteleri Yunanistan coğrafyasındaki demir yolları ile köylere tecavüz ve baskılarını giderek arttırmışlar; özellikle Yunan ordusunun nakliye amaçlı kullanmakta oldukları hayvanları hedef almışlardır 17 Ağustos 1330/ 30 Ağustos 1914. (BOA. DH. EUM. 3.ŞB. 1.36.). Böylelikle ordunun destek almasının önüne geçilmek istenmiştir.

c) Türkiye Cumhuriyeti Kurulduktan Sonra Müslümanlara Yönelik Baskılar

Yaşanan baskı ve zulümlerin Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasından sonra da devam ettiği görülmektedir. 24 Ekim 1927 tarihinde Edirne vilayeti tarafından Başvekalete gönderilen bir yazıya göre, Kırcaali'ye bağlı Kiraz Tarla Köyü'nde bulunan 155 Müslümanın pasaport alamadıkları için kaçak yollardan Türkiye'ye geldikleri anlaşılmakta ve bu insanların ifadeleri dile getirilmektedir. Söz konusu mültecilerin yaşadıkları yerlerde Bulgar koruculari Mita ile Atnas Çavuş isimli kişilerce gaspa uğradıkları ve kadınlarının da tecavüze uğradıkları anlaşılmaktadır. Aynı şekilde Bulaklar köyünde odun toplayan kadınlara toplu olarak tecavüzlerin yapıldığı görülmektedir. Bulgar Jandarmaları bırakın güvenliği sağlamayı, kendileri Müslümanların canlarına kastetmekte, mallarına el koymakta ve karşı çıkıp şikayet edenler karakollarda olmadık zulüm ve tecavüzlere uğramakta idiler. Daha fazla dayanamayıp pasaport almak isteyenlere de zorluklar çıkartılmakta ve engel olunmakta idi. Yaşanan bu olaylar sonrası diplomatik olarak girişimlerde bulunulduysa da sonuç alınamamış ve bu sebeple Müslümanların yerlerini yurtlarını bırakarak sefil bir halde Türkiye'ye doğru göçe başlamışlardır (BCA. 030.10.239.616.40.).

Bulgaristan, kendi sınırları içinde yaşayan Müslümanları koruyamadığı gibi yapılanlara göz de yummuştur. Özellikle Kırcaali ve Koşukavak havalisinde yoğunlaşan olayları, Trakya komitacıları ve isimleri belli olmayan bazı kişiler gerçekleştirmekte idi. 18 Nisan 1927 tarihinde Taşlı Nahiyesi'nin Ezanlı Köyü çeteler tarafından basılmış ve köy halkından hane başına 5-10 bin leva alınmıştır. 21 Nisan 1927'de yine aynı nahiyeye bağlı Akgözler Köyü basılarak, İsmail Ağa'dan 30 bin ve sabık nahiye müdürü Ahmet Ömerof Ağa'dan 10 bin leva alınmıştır. 28 Nisan 1927'de ise Yivan Grusef tarafından idare edilen 18-20 kişilik bir çete Koşukavak'ın Kılır Köyü'ne girerek köylülerden hane başına üç binden 30 bin levaya kadar para talebinde bulunmuşlardır. Köylüler çetenin para vermeyenleri götürecekleri tehdidi karşısında çaresiz kalarak hayli miktarda para toplayarak teslim etmişlerdir. 6 Nisan 1927'de Sarıhanlı Köyü'nden Hacı Osman Ağa'dan 30 bin, Balaklı Köyü'nde diğer Osman Ağa'dan 80 bin leva söz konusu çeteler tarafından tehdit edilerek alınmıştır. 17 Nisan 1927 gecesi Örün nahiyesinden sabık müdür Köçekci Hasan Ağa, teravihten çıkıp evine gideceği sırada çeteciler tarafından atılan mermilerle öldürülmüştür. 3 Temmuz 1927'de Mahmutlar nahiyesinden Mümin ve Salih isimlerinde iki genç tarlalarında çalışırken katledilmişlerdir. Burgazdere Köyü'nden İsmail, 28 Temmuz 1927 günü akşamı çetelerce alınarak götürülmüş ve cumartesi günü katledilmiş halde dere kenarına atılmıştır. Karaşabanlar köyünden Kırkyalan Mahmut da aynı şekilde 28 Mayıs 1927'de köyün civarındaki dere kenarında ölü olarak bulunmuştur. Dutlu Nahiyesinin Terfili Köyü'nden Kıyıcı Receb ile Halit, iki hafta ara ile çeteler tarafından köy içinde kurşuna dizilerek öldürülmüştür (BCA. 030.10.239.616.41.).

1.3. Avusturya- Macaristan İmparatorluğu İle Yugoslavya'nın Türklere ve Müslümanlara Yönelik Uygulamaları

a) Avusturya - Macaristan İmparatorluğu'nda Müslümanlara Karşı Sindirme Politikasının Uygulanması

Balkanlarda Müslümanların zulme uğradıkları bir diğer ülke Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'dur. Bu devlet, Osmanlı'dan aldığı topraklarda Müslümanlara karşı tavır almış; huzur ortamını yok etmiştir. Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun 22 Teşrinievvel 1333/ 22 Ekim 1917 tarihinde İşkodra'yı işgal etmesiyle birlikte Müslümanlara yönelik uygulanan baskı ve zulüm politikaları son derece ilginçtir. İşkodralı Mustafa Galip Efendi gönderdiği ihbar mektubunda bu konuda önemli bilgiler vermektedir. Buna göre; Avusturyalılar İşkodra'ya

Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
Cilt 13 Sayı 24
Aralık 2010
ss.213-226

gönderdikleri üç yüz kadar hayat kadını ile Müslümanların ahlakını bozmaya çalışmışlarsa da bunda başarılı olamamışlardır. Ayrıca Sultan Mehmet Han'ın Akçahisar Kalesi'ni fethinden sonra içerde kalan Katolikleri katlettiği iddia edilerek bütün imamlara gönderdikleri emirle hutbelerde Sultanın, *"Sultanü'l-Müslim"* duasının okunmasını yasaklamışlardır.

Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nda da daha önce değinildiği üzere Yunanistan ve Bulgaristan'da Müslümanlara yapılan yıldırma politikaları uygulamaya konmuştur. Halktan birçok kişiyi sebepsiz yere çoluk çocuk demeden kurşuna dizen Avusturya askerleri, insanları çırılçıplak soyarak köpeklerini üzerlerine saldırtmış, türlü türlü işkencelere maruz bırakmışlardır. Müslümanların yetiştirdikleri mahsullerin büyük bir kısmına el koyarak adeta aç kalmaları için çabalamışlardır. Halktan zorla asker alımları da yapılmış; karşı çıkanlar hemen tutuklanarak hapsedilmiş ve işkencelere maruz bırakılmıştır. Karşı koymayanlara ise gönüllü oldum diye belge imzalatmak suretiyle en zor şartlar altında askerlik yaptırmışlardır. O günlerde ortalıkta dolaşan ne kadar serseri ve katil varsa hepsinin jandarmaya kaydedildiği görülmektedir. Bu kişiler rüşvetle suçsuzu suçlu, suçluyu suçsuz göstermek suretiyle bölgenin asayişini iyice bozmuşlardır. Bölgede bulunan camiler, bir bir yıkılmış; buna karşı çıkan imamların sakalları zorla kesilmiş veya hapse atılmışlardır. Müslüman tüccar ve eşraf yoğun bir baskı altında tutulmuştur (BOA. DH. EUM. 1.ŞB. 14.34.).

b) Yugoslavya'da Müslüman Türklere Karşı Yürütülen Sindirme Politikaları

Yukarıda değinildiği üzere XX. yüzyılın başlarında Yunanistan ve Bulgaristan tarafından ortaya konan uluslaşma politikalarının, I. Dünya Savaşı sonrasında tüm Balkan devletlerini kapsayacak şekilde genişlediği ve genel bir politika haline getirildiği görülmektedir. Bu çerçevede Sırbistan, ele geçirdiği eski Osmanlı topraklarında yaşayan Müslüman ahaliye yönelik baskılara hız vermiştir. Özellikle Sırp Makedonyası'nda durumun giderek kötüleştiği görülmektedir.

Yugoslavya Hükûmeti, öteden beri takip ettiği tehcir siyasetine 14 Temmuz 1339/14 Temmuz 1923 tarihinden itibaren iyice hız vermiş bulunuyordu. Priştine ve Köprülü gibi mıntıkalarda başlatılan baskı ve zulümler neticesinde Müslümanlar yerlerini yurtlarını terk etmeye başlamışlardır. Köyler ise can güvenliğinin giderek azalmasını müteakip tamamen boşalmış; buralara özellikle Karadağ'dan gelen Sırp muhacirleri yerleştirilmiştir. Yerlerinden göç etmek istemeyen zengin Müslümanların ellerindeki mallara el konularak göç etmeye zorlanmışlardır. Ticaretle uğraşan Müslümanlar, izin alarak gittikleri ticaret yolculuğundan döndükleri zaman sınırdan içeri alınmamış ve geri dönmelerine izin verilmeyen bu gibi şahıslar mecburen Anadolu'ya göç etmek durumunda bırakılmışlardır. Malları da müsadere edilen ve ekonomik olarak son derece zor bir durumda kalan bu göçmenler Bulgaristan'da zor şartlarda yaşamlarını devam ettirmeye çalışmışlardır. Makedonyalılar Cemiyeti, Yugoslavya Hükûmeti'nin bu tarz muamelelerine son verilmesi ve protesto edilmesi için Türkiye nezdinde girişimlerde bulunduysa da olumlu bir sonuç alamamıştır (BOA. HR. İM. 18.165. L. 1-2.).

Sırbistan'ın baskı ve zulümlerinin iyice arttığı günlerde daha fazla dayanamayıp Türkiye'ye göç etmek isteyen Arnavut muhacirlerinin 30 Ağustos 1339/ 30 Ağustos 1923 tarihinde yoğun olarak Bulgaristan sınırına yığıldıkları anlaşılmaktadır. Türkiye göç meselesinde önceliği Yunanistan'dan gelecek olan Türklere verdiği için bu göçmenler kabul edilmek istenmemiştir. Bu sebeple zor durumda kalan göçmenlerin Arnavutluk Hükûmeti'nce alınmasını isteyen Türkiye, daha sonra bu insanların daha fazla mağdur olmasını önlemek için geçici olarak sınırları içerisine almış; Türkiye'den Arnavutluğa geçmelerini sağlamaya çalışmıştır (BOA. HR. İM. 21.133.).

2. SONUÇ

Osmanlı hâkimiyetinde iken birbirini rahatsız etmeden iç içe yaşayan Müslüman ve Hristiyanlar, Balkanlarda kurulan ulus devletlerce farklı muameleye tâbi tutulmuşlar, gerek devlet ve gerekse kurulan örgütlerin çalışmalarıyla Müslümanlar dışlanmışlardır. Bu yüzden oldukça fazla sayıda insan yaşadığı toprakları mecburen terk etmek zorunda bırakılmıştır. Zaman zaman kesintiye uğrayan göçler, yaşanan her ırkçı uygulama sonrası tekrar başlamış ve Balkanlardaki Türk nüfusu Anadolu'ya doğru yönelmiştir. Özellikle Cumhuriyet'in kurulduğu ilk yıllarda yoğunlaşan göçlerle gelen muhacir sayısı çok kısa bir sürede 500.000'i aşmış ve bunların yerleştirilmesi bir buçuk yıl gibi kısa bir zaman aralığında gerçekleştirilmiştir. Böylece yeni kurulan ve ulusalcılığı esas alan Türkiye Cumhuriyeti'nin insan unsuruna da önemli denebilecek katkı sağlanmıştır.

KAYNAKÇA

AKMAN, H. (2006). *Paylaşılamayan Balkanlar*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.

AYDIN, N. (2006). *Küresel Terör ve Türkiye, Bir Millet Uyanıyor Dizisi: 12*. (Editör: A. İlhan). Ankara: Bilgi Yayınevi.

ÇELİKTEPE, A. (2002). *Teşkilat-ı Mahsusa'nın Siyasi Misyonu*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.

DABAĞYAN, L. P. (2005). *Kemalizm Işığında Azınlık Gözüyle Atatürk*, (3. Baskı). İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.

ESLEN, N. (2005). *Tarih Boyu Savaş ve Strateji.* (3. Baskı). İstanbul: Truva Yayınları.

GÖKAÇTI, M. A. (2005). *Nüfus Mübadelesi Kayıp Bir Kuşağın Hikâyesi*. (4. Baskı).İstanbul: İletişim Yayınları.

JELAVICH, B.(2006). *Balkan Tarihi 18. ve 19. Yüzyıllar*. İstanbul: Küre Yayınları.

KARA, Â. (2007) *Yeni Kıtaya Osmanlı Göçleri ve Neticeleri*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.

KİLİ, S. (2008). *Atatürk Devrimi Bir Çağdaşlaşma Modeli*. (11. Baskı). İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.

KÖSE, E. (2005). *Yunanistan ve Bitmeyen Kin.* (2.Baskı). İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.

KÜRKÇÜOĞLU, B. (2005). *Türk Dünyasında Misyoner Faaliyetleri (Dünü, Bugünü ve Yarını).* (2. Baskı).İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.

SELVER, M. (2003). *Balkanlara Stratejik Yaklaşım ve Bosna*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.

Arşiv Kaynakları

BOA.DH. EUM.1.ŞB.2.14; 14.34; 14.57; 2.ŞB.72.37; 3.ŞB.1.32; 1.36; 1.37; 3.9; 3.58; 8.28; 8.36; 9.40; 11.34; 13.16; 24.17; 5.ŞB.16.12.

BOA.HR. İM.18.165; 21.40; 21.80; 21.133; 31.57; 42.1; 42.2; 42.3; 42.4; 42.23; 42.25; 42.28; 42.34; 42.36; 47.82; 67.99.

BOA.MV. 222.73.

BCA.030.10.239.616.40; 030.10.239.616.41.

Araş. Gör. Kürşat KURTULGAN

14 Şubat 1974'te Anamur'da doğdu. İlköğrenimini Anamur'da, orta ve lise öğrenimini ise Konya Ereğlisi'nde tamamladı. 1999'da Konya Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Tarih Öğretmenliği Bölümü'nden mezun oldu. Aynı yıl Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı'nda Araştırma Görevlisi olarak göreve başladı. 2003 yılında Konya Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı'nda Yüksek Lisansını, 2010 yılında ise Konya Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Bilim Dalı'nda Doktora eğitimini tamamladı. Halen Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı'na Araştırma Görevlisi olarak çalışmaktadır.